

Рутецький В. В.
заслужений артист України, доцент
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

КОНКУРСИ ТА ФЕСТИВАЛІ БАЯННОГО МИСТЕЦТВА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ДО ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність теми дослідження визначається найактивнішим поширенням конкурсної практики, величезною популярністю дитячих і юнацьких виконавських конкурсів різних видів, статусів, рівнів і масштабів: від міських, регіональних, державних до міжнародних. Така кількість конкурсів – це один із продуктів сучасного суспільного споживання. Академічний концерт, як форма публічного існування класичної музики і музичного виконавства, для переважної маси людей не привабливий. Конкурси ж, за умови правильної організації, виводять академічне музичне виконавство на рівень цікавого видовища, тим самим залучаючи до класичного мистецтва нових адептів. У цьому проявляється одна зі сторін соціально прагматичної функції музичних конкурсів. Інша складова цієї ж функції – це можливість молодого артиста заявити про своє існування.

Аналіз публікацій. Конкурсно-фестивальному чиннику пропаганди виконавства на академічних народних інструментах присвячено праці М. Давидова [4], А. Душного [6; 7], Б. Пица [8], А. Боженського [2], О. Сергієнко [12] та ін.

Метою статті є висвітлення ролі конкурсів та фестивалів баянного мистецтва у процесі вдосконалення рівня професійної підготовки творчої молоді, формування готовності майбутніх музикантів до виконавської діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Безумовно позитивним, з точки зору розуміння справжніх цінностей і мети, конкурси стають сильними стимулами розвитку системи музично-виконавської освіти, оскільки слугують активізації всіх учасників цієї діяльності. Слід зазначити, що це певна подія в музичному житті навчального закладу, міста або держави, захід, що дозволяє здійснювати моніторинг якісного складу молодих виконавців з виявленням обдарованих музикантів, а також уможливорюють оцінку професійних «педагогічних сил». У числі позитивних чинників проведення конкурсів – налагодження творчої комунікації викладачів, обмін досвідом, уточнення цілей, завдань, методів навчання, оціночних критеріїв тощо. Сама присутність на прослуховуваннях є для педагогів і учнів школою, яка орієнтує на певну якість виконання класики. Спілкування з членами журі, як правило, видатними педагогами, також корисне.

Під час конкурсів проводяться майстер-класи, перспективних молодих музикантів запрошують на майбутні майстер-класи тощо. Таким чином, формується величезний міжнародний освітній проект, у якому представлено традиції різних виконавських шкіл, відбувається навчання цим традиціям.

Можна сказати, що вся система внутрішніх і міжнародних музичних конкурсів перетворюється на величезну мега-систему музичної освіти.

Слід відзначити і таку функцію музичних конкурсів, як музично-охоронна. Конкурси виступають середовищем збереження традицій виконання класики і класичного музичного мистецтва в цілому. Позиції і думки журі, як правило, досить консервативні, виконавське «свавілля» не вітається, що допомагає, в руслі постійних художньо-концептуальних змін, зберігати традиції інтерпретацій.

Існують різні типи конкурсів. Вважаємо за необхідне звернути увагу на конкурси фестивального типу, які отримують нині все більшого поширення. Ці конкурси не пов'язані жорсткими умовами обмеженої кількості нагород (оскільки не обумовлені грошовими нагородними фондами) і чітко регламентованими програмами. Ці популярні конкурси-фестивалі, музичні форуми – чудові стартові майданчики для молодих музикантів, студентів коледжів і вузів. Вони втягують у конкурсний процес більшу кількість учасників і педагогів, ніж традиційні, «академічні» конкурси, слугують міцним доповненням до навчального процесу. Виконавські конкурси-фестивалі виконують комплексну програму, в яку закладено широкий спектр музично-освітніх, художньо-творчих, психолого-педагогічних завдань. Головна спрямованість такої програми – розвиток творчої особистості учнів. У конкурсах-фестивалях створюється ситуація, що не травмує молоду психіку, оскільки всі конкурсанти отримують відзнаки-заохочення, що, на жаль, часто відбувається в ході традиційних конкурсів.

Отже, конкурсна практика має цілий комплекс цілей і завдань. Найважливішими з них є розвиток молодих виконавців, для яких виступ на конкурсі стає підсумком певного етапу спільної роботи з викладачем, цінним показником її якості, яка аналізується й оцінюється, перш за все, самим викладачем, але також і його колегами, членами журі. Від системи контролю успішності навчального закладу – заліків, іспитів, контрольних уроків, відкритих концертів – конкурси відрізняються наявністю змагального компонента, що вимагає високого рівня мобілізації здібностей і зусиль як конкурсантів, так і педагогів.

Крім того, відкривається можливість вийти за межі рутини навчального процесу, постійного кола спілкування. Безперечним є факт, що отримання нових вражень від спілкування з колегами, розширення професійного світогляду, порівняння власних досягнень з успішною діяльністю колег, бачення і оцінювання загального рівня виконавської культури тощо – усе це спонукає викладача критично осмислювати свій досвід, оцінювати свій професійний потенціал, знаходити ресурси вдосконалення майстерності. Підготовка до конкурсу і виступ на ньому змушують педагога й учня працювати в більш напруженому, відповідальному режимі, і, звичайно, це не може не позначитися на професійному зростанні учня, а часом і викладача.

Яскравими вкрапленнями у фестивально-конкурсному русі є Всеукраїнський конкурс баяністів-акордеоністів «Візерунки Прикарпаття» (Дрогобич), Всеукраїнський конкурс баяністів-акордеоністів «Баянне коло на

Запоріжжі» (Запоріжжя), Всеукраїнський фестиваль-конкурс виконавців на народних інструментах «Провесінь» (Кропивницький), Всеукраїнський конкурс виконавців на народних інструментах імені Анатолія Онуфрієнка, Всеукраїнський конкурс баяністів-акордеоністів «Його величносте баян» (Житомир), Міжнародний конкурс баяністів-акордеоністів «Perpetuum mobile» (Дрогобич).

Всеукраїнський конкурс баяністів-акордеоністів «Візерунки Прикарпаття» проводиться у Дрогобичі на базі кафедри народних музичних інструментів та вокалу музично-педагогічного факультету Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка за підтримки Національної Всеукраїнської музичної спілки й Асоціації баяністів та акордеоністів України та при сприянні Міністерства освіти і науки України. Автором ідеї, співзасновником та директором конкурсу є кандидат педагогічних наук, доцент Андрій Іванович Душний. Спів організатори конкурсу, викладачі кафедри народних музичних інструментів та вокалу – доцент Богдан Пиц (художній керівник), старший викладач Валерій Шафета, викладач Андрій Боженський.

Уперше конкурс відбувся у 2005 році у Старому Самборі, а з 2010 року проходить у Дрогобичі Львівської області.

Конкурс проводиться в рамках науково-мистецького проекту «Львівська школа баянно-акордеонного мистецтва», включеного до плану наукових досліджень вищезначеної кафедри. Мета конкурсу – популяризація національної школи народно-інструментального мистецтва, виявлення та підвищення рівня професійної підготовки творчої молоді, узагальнення методик викладання спеціальних дисциплін, розповсюдження передового педагогічного досвіду, подальшого розвитку та пропаганди баянно-акордеонного мистецтва України [3].

Особливістю конкурсу є те, що в ньому беруть участь учні початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів і студенти спеціалізованих музичних вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації, тому перелік категорій та умови складено відповідно до віку учасників. Існує також окрема номінація «ансамблі та оркестри народних інструментів викладачів», що сприяє удосконаленню виконавської майстерності педагогічного корпусу мистецьких навчальних закладів. Попри те, що цей форум має статус національного, його учасниками є не лише представники з різних областей України, а й юні музиканти й колективи з Росії, Білорусі, Латвії, Литви, Сербії, Німеччини. У межах конкурсу проводиться міжнародна науково-практична конференція «Народно-інструментальне мистецтво на зламі XX-XXI століть»; здійснюється презентація навчально-методичної літератури; відбуваються лекції, майстер-класи та концерти за участю відомих представників акордеонного і баянного мистецтва України.

Всеукраїнський фестиваль-конкурс виконавців на народних інструментах «Провесінь» у Кропивницькому (Кіровограді) було засновано у 1996 році для популяризації народної музики та підтримки молодих виконавців за ініціативи кіровоградських музикантів, який щороку проходить

під патронатом кафедри народних інструментів Національної музичної академії імені П.І. Чайковського. Це єдиний в Україні фестиваль, що об'єднує всі ланки мистецької освіти (від початкового до вищого навчального закладу). Цей мистецький захід – місце творчої зустрічі академічної народно-інструментальної еліти з майбутньою мистецькою елітою України [13].

Протягом кількох років журі фестивалю «Провесінь» очолює академік, професор Національної музичної академії України Микола Давидов. Форум має велику популярність в Україні, його учасниками є студенти музичних училищ, учні середніх спеціальних музичних шкіл-інтернатів та початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів з усіх регіонів країни. Широка географія участі є красномовним свідченням значної уваги до сфери народно-інструментального виконавства та затребуваності організації конкурсів такого рівня для дітей та молоді. У концертних програмах заходу брали участь відомі діячі народно-інструментального мистецтва С. Грінченко, В. Заєць, В. Зубицький, В. Мурза, І. Серотюк, П. Фенюк, дует баяністів Руслана та Богдана Пірогів, дует баяністів О. Міщенка та І. Снедкова, дует «Каданс», Квартет баяністів імені М.Різоля Національної філармонії України, квінтет «3+2». До концепції проекту входить також проведення науково-практичних конференцій, лекцій, майстер-класів за участю досвідчених українських педагогів та вчених [9].

У низці фестивалів-конкурсів, спрямованих на виявлення і підтримку талановитої молоді, розвиток і популяризацію виконавства на народних інструментах, вважаємо доцільним виокремити Всеукраїнський конкурс виконавців на народних інструментах імені Анатолія Онуфрієнка, який проводиться із 2007 року на базі Дрогобицького державного музичного училища імені В. Барвінського. У конкурсі беруть участь учні і вчителі початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів та середніх спеціальних музичних шкіл-інтернатів і студенти та викладачі спеціалізованих музичних вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації. Серед різних номінацій тут також представлено номінації «баян-акордеон» та «баянно-акордеонні ансамблі». У рамках конкурсу відбувається низка різноманітних заходів – проводяться науково-практичні конференції, присвячені проблемам народно-інструментального мистецтва; відбуваються презентації видань для народних інструментів; виступають відомі українські музиканти і колективи [6].

Варто звернути увагу також на Всеукраїнський конкурс баяністів-акордеоністів «Баянне коло на Запоріжжі», який проходить на базі Запорізького музичного училища імені П. І. Майбороди. Засновники цього конкурсу – Міністерство культури України, департамент культури, туризму, національностей та релігій Запорізької обласної державної адміністрації, Національна Всеукраїнська музична спілка, комунальний заклад «Запорізьке музичне училище імені П.І. Майбороди Запорізької обласної ради, комунальна установа «Обласний методичний центр культури і мистецтва» Запорізької обласної ради. Цей музичний форум баяністів і акордеоністів має

на меті виявлення обдарованих дітей та молоді, надання можливості для творчого самовиявлення та опрацювання досконалої виконавської майстерності. Баянна школа Запоріжжя заслужено вважається однією з найкращих в Україні. Знаменно, що ідея проведення конкурсу народилася саме в Запоріжжі, на славній козацькій землі, яка зростила чимало видатних і знаменитих музикантів.

У цьому конкурсі, що проходить з 2016 року, беруть участь представники з усієї України, з міст Луцьк, Львів, Харків, Чернігів, Суми, Генічеськ. Конкурс має високий статус серед професійних музикантів – нагороди конкурсу вважаються прекрасними рекомендаціями. До складу журі конкурсу запрошуються відомі виконавці і викладачі – представники баянно-акордеонної творчості: це професори, заслужені діячі мистецтв, члени Національної спілки композиторів України, провідні викладачі з Києва, Одеси, Харкова, Львова та Запоріжжя. Під час конкурсу відбувається знайомство з видатними діячами мистецтв України, що сприяє популяризації різноманітних виконавських шкіл академічного баянно-акордеонного виконавства, розповсюдженню педагогічного досвіду. Отже, конкурс слугуватиме для подальшого розвитку баянно-акордеонного мистецтва в Україні [1].

На підтримку та розвиток юнацької творчості спрямовано Всеукраїнський конкурс баяністів-акордеоністів «Його величносте баян» (Житомир), започаткований у 2016 році концертно-продюсерським центром «Житомир-концерт» та Асоціацією баяністів та акордеоністів України. Конкурс проводиться за сприяння управління культури Житомирської облдержадміністрації. Метою Конкурсу є обмін педагогічним та творчим досвідом; зростання ролі музично-естетичного виховання; активізація творчого обміну з іншими областями України та зарубіжжям; узагальнення методик викладання спеціальних дисциплін. Провідними завданнями мистецького проекту є популяризація баянно-акордеонного мистецтва України; виявлення та підвищення рівня професійної підготовки творчої молоді; сприяння творчому розвитку і самовдосконаленню виконавців; інтерпретація кращих творів української та світової класики; налагодження і розвиток у перспективі міжнародних творчих зв'язків та обмін досвідом між вищими навчальними закладами мистецького профілю України та світу, які демонструють майстерність володіння академічним народно-інструментальним мистецтвом; відкриття нових молодих талановитих імен. Організатори Конкурсу запросили до участі в журі провідних митців – Б. Мирончука (Україна), С. Грінченка (Україна), В. Губанова (Україна), Д. Жарікова (Україна), О. Корнєва (Україна), В. Мурзу (Україна), А. Сташевського (Україна), Е. Барткавічуте (Литва), М. Севрюкова (Білорусь), В. Зубицького (Італія). Сподіваємося, що цей молодий мистецький проект стане відчутним стимулом для популяризації та подальшого розвитку народного мистецтва, виявить нові творчі обдарування, сприятиме заохоченню до культурно-духовних цінностей [10].

У переліку фестивалів-конкурсів баянно-акордеонного мистецтва в Україні окремої уваги заслуговує міжнародний конкурс баяністів-акордеоністів «Perpetuum mobile», який, за словами М. Давидова, «перетворив невелике місто Дрогобич Львівської області у своєрідну «Мекку» – столицю народно-інструментального мистецтва України і світу... Цей неповторний захід своєрідно відображає невмирущість музичної культури народу... Дрогобицький «Perpetuum mobile» продемонстрував духовну могутність народу в збереженні й подальшому розвитку власної музичної культури, якою пишається, в якій бачить майбутнє державності й Держави в цілому» [5].

Конкурс, починаючи з 2008 року, щорічно проводиться на базі Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Він об'єднує виконавців із України, Білорусії, Росії, Латвії, Литви, Молдови, Казахстану, Сербії, Боснії та Герцоговини, Словаччині, Італії, Китаю в сольному, ансамблевому та оркестровому музикуванні. Свою виконавську майстерність мають можливість продемонструвати учні початкових мистецьких навчальних закладів, студенти навчальних закладів I-IV рівнів акредитації, професійні виконавці, викладачі ВНЗ. Як зазначив у виступі голова журі академік М. Давидов, унікальність конкурсу полягає в тому, «що в ньому беруть участь представники всіх трьох сфер музичного навчання: академічного, педагогічного і культурно-освітнього» і в цьому «... закладена глибока дидактично перспективна ідея – поширення високого професійного рівня академічного музичного мистецтва на усі згадані його підрозділи» [11].

У зв'язку зі зростанням кількості учасників з року в рік, організаторами «Perpetuum mobile» ведеться вдосконалення й урізноманітнення категорій учасників. Це, перш за все, пов'язано з унікальністю конкурсу і нестандартним підходом. Звичайне прослуховування сольних номінацій можна спостерігати на тих чи інших змаганнях, а тут ведеться активна пропаганда всіх напрямків виконавського мистецтва на різних етапах навчання та виховання як творчої молоді, так і концертуючих баяністів [7, с. 80].

Висновки. Узагальнюючи викладений матеріал, зазначимо, що конкурси і фестивалі баянного та акордеонного мистецтва сприяють підвищенню рівня професійної підготовки творчої молоді, узагальненню методик викладання спеціальних дисциплін, поширенню передового педагогічного досвіду. Вони є органічним елементом загальнонаціонального процесу розвитку конкурсного і фестивального руху.

Список використаних джерел та літератури

1. «[Баянне коло на Запоріжжі](http://zp-pravda.info/kultura/4330-bayanne-kolo-na-zaporizhzhizibralo-virtuoziv-suchasnikh-i-majbutnikh.html)» зібрало віртуозів – сучасних і майбутніх» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zp-pravda.info/kultura/4330-bayanne-kolo-na-zaporizhzhizibralo-virtuoziv-suchasnikh-i-majbutnikh.html>
2. Боженський А. Сьогодення Львівської школи народно-інструментального мистецтва / А. Боженський // Крымские диалоги: культура, искусство, образование. – Симферополь : НИЦ КИПУ, 2011. – Вып. 5. – С. 39-41.

3. Всеукраїнський конкурс баяністів-акордеоністів «Візерунки Прикарпаття» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://m-r.co.ua/mr/mr.nsf/0/A496EAF6BE20F0DCC2257C32004B3D0B?OpenDocument>
 4. Давидов М. Історія виконавства на народних інструментах (Українська академічна школа) : підручник [для вищих та сер. муз. навч. закладів] / М. Давидов. – К. : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2010. – 592 с.
 5. Давидов М. Мекка народно-інструментального мистецтва / М. Давидов // Українська музична газета. – 2011. – Липень-вересень. – № 3 (81).
 6. Душний А. У Дрогобичі – III конкурс імені Анатолія Онуфрієнка // Галицька зоря [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://hal-zoria.io.ua/s203415/u_drogobichi_iii_konkurs_imeni_anatoliya_onufrienka
 7. Душний А. Міжнародний конкурс баяністів-акордеоністів «Perpetuum mobile» як чинник пропаганди народно-інструментального мистецтва України / А. Душний // Науковий вісник НМАУ імені П. Чайковського: Виконавське музикознавство : стильові парадигми композиторської творчості та музично-виконавської інтерпретації, актуальні проблеми музичної педагогіки / [Автори проекту, ред.-упор. : М.А. Давидов, В.Г. Сумарокова]. – К. : НМАУ імені П. Чайковського, 2013. – Вип. 107. – С. 72-84.
 8. Душний А. Науково-мистецький проект «Львівська школа баянно-акордеонного мистецтва» в контексті баянно-акордеонного руху Західної України / А. Душний, Б. Пиц // Музикознавчі студії інституту мистецтв Волинського національного університету імені Українки та Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : зб. наук. пр. / [ред. кол. В. І. Рожок, В. Т. Посвалюк та ін.; упоряд. О. І. Коменда]. – Луцьк : Волин. нац. ун-т імені Лесі Українки, 2011. – Вип. 8. – С. 47-57.
 9. На Кіровоградщині відкрився XVI Всеукраїнський фестиваль-конкурс виконавців на народних музичних інструментах «Провесінь» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=244099035
 10. Перший відкритий Всеукраїнський конкурс баяністів-акордеоністів «Його величносте баян». Програма [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukt.zhitomir-region.gov.ua/doc/INFORM/bayan-2016.pdf?%3Cbr%20/%3Emode=news&id=400>
 11. Підведені підсумки IX-го міжнародного конкурсу баяністів-акордеоністів «Perpetuum mobile»-2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://mincult.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=245096207
 12. Сергієнко О. До питання історичних передумов фестивально-конкурсного руху народників Львівщини (кінець XX початок XXI століття) / О. Сергієнко // Актуальні питання гуманітарних наук : Міжвузівський збірник наукових праць молодих учених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. – Випуск 2. – 2012. – С. 63-67.
- XVI Всеукраїнський фестиваль-конкурс виконавців на народних музичних інструментах «Провесінь» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tusovka.kr.ua/afisha/2016/02/26/hhi-vseukrainskii-festival-konkurs-vikonavtsiv-na-narodnih-muzichnih-instrumentah-provesin>